

IV.

Javaslat a magyarázatos biblia ügyében.

Magyar Protestáns Irodalmi Társaságunk igazgatóválasztmányának 1896. nov. 17-diki üléséből a Magyarázatos Biblia ügyében azt a megbizatást nyertük, hogy „a nagy munkának úgy szellemi, mint anyagi előállítására, valamint a munkatársakra nézve is kimerítő javaslatot“ készítsünk. E megbizatásunkról a következőkben van szerencsénk jelentésünket megtenni.

Bizottságunk mindenekelőtt a készítendő munka természetét s a résztveendő munkások felől akart előzetes tájékozást szerezni. E végből mult évi deczember hónapban a tervező bizottság elnökének, Szász Károly püspök úrnak nevében és megbizásából a Társaság titkára a bibliai tudósokhoz kérdést intézett arra nézve: milyen Magyarázatos Bibliára volna leginkább szükségünk? Milyen legyen annak a terjedelme? Miként kellene szervezni a szellemi előállítását? Hogy lehetne beszerezni a szükséges pénzt? Erre az előzetes tudakozódásunkra, melyet közel 80 tagtársunknak küldtünk el, részint magánlevélben, részint sajtó útján harmincznál több választ kaptunk, melyeket bizottságunk február 13-iki ülésében egytől-egyig felolvastatott, gondosan átvizsgált s belőlük több irányban becses tájékozást nyert. Mert noha a készítendő Magyarázatos Biblia természetére, irányára, terjedelmére, előállítási módjára s a szükséges pénz beszerzésére nézve a beküldött nyilatkozatok rendkívül eltérnek is egymástól, de abban mindannyian megegyeznek, hogy jó bibliafordításra s a biblia helyes magyarázásához szükséges nyelvészeti, történeti, régészeti, bevezetési stb. ismereteket a bibliai tudományok mai színvonalán közlő kalauzra magyar protestáns irodalmunknak égető szüksége van. Abban is egyetértenek a beküldött nyilatkozatok, hogy a Magyarázatos Bibliára első sorban az igehirdetésre és bibliamagyarázásra hivatott lelkészi karnak van szüksége, de e mellett némi részben azt is figyelembe kell vennünk, hogy egy jó bibliafordítás és a helyes magyarázáshoz szükséges

bibliai ismeretek kézbeadása által közönségünkben a bibliaolvasási kedvet felkeltsük s a mennyiben az megvan, egészséges irányban tovább fejleszszük és megtermékenyítsük. A beküldött ajánlkozásokból továbbá arra nézve is tájékozást szereztünk, hogy tanáraink és lelkészeink sorában megtalálhatók a munka előállítására alkalmas irodalmi és tudományos erők. S végül a tervezett mű előállítására szükséges anyagi erő összegyűjtésére vonatkozólag is figyelemre méltó gondolatokat pendítettek meg a beérkezett nyilatkozatok.

Mindezeknél fogva bizottságunk úgy a beérkezett nyilatkozatokat, mint a saját meggyőződését figyelembe véve mindenekelőtt azt kívánja teljes nyomatékkal kifejezni, hogy *Magyarizatos Bibliára szükségünk van s azt Isten segítségével áldozatok árán is elő kell állítanunk.*

Első főkérdés az, hogy *milyen Magyarizatos Bibliára van szükségünk?* Tudós kommentárra-e? A nyilatkozatok többsége is, de a tényleges helyzet is azt tanácsolja, hogy a tudós kommentár készíttetésével várjunk még egy ideig, mert ennek előállítása több szellemi és anyagi erőt s általánosabb tudományos érdeklődést követel, mint a mennyi jelenleg nálunk van. Erőinket meghaladó kockázatos vállalatba fognunk mai fejletlen biblia-irodalmi viszonyaink között nem tanácsos. Azt sem javasolhatjuk, hogy pusztán csak szószéki, gyakorlati használatra dolgoztassuk fel a bibliát. Tekintve ugyanis azt, hogy e tekintetben a magánvállalkozás buzgóságából tisztességes irodalmi kísérleteink vannak, mi azt tartjuk, hogy a szószékre való Magyarizatos Biblia kiadása, ha az egész Szentírást föl akarja ölelni, mellőzhetetlen nagy terjedelme miatt (legalább 7—8 ötveníves kötet) pénzügyileg, theologiai pártokra szakadozottságunk miatt szellemileg szintén erőnk feletti vállalkozás lenne, s a mellett talán nem oly égető szükség, mint az, hogy lelkészeink és híveink kezébe jól fordított bibliai szöveget s ennek helyes magyarizálásához szükséges oly tudományos bibliai ismereteket adjunk, melyeket a biblia magyarizója gyakorlati célokra is könnyű szerrel fölhasználhasson és az igehirdetésnél értékesíthessen. Készíttessünk tehát olyan Magyarizatos Bibliát, mely *tudományos alapon állva, de a gyakorlati szükségeket tartva szem előtt, a lelkészeknek bibliamagyarizati és igehirdetési segédkönyvül, a közönségnek pedig bibliaolvasó kalauzul szolgáljon.*

Ezt a vezérelvet tartva szem előtt, javaslatunkat következőleg formulázzuk:

1. Készíttessen a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság először egy *Bibliai Encyclopaediát* vagy *Bibliai Lexikont*, mely-

ben encyclopaedikus tömörséggel és tárgyilagossággal betűrendben magyaráztassanak meg a bibliában előforduló összes történeti, földrajzi, régészeti, bevezetéstani, bibliai, theologiai stb. kérdések, dolgok, alapfogalmak és személyek. Ez volna a tulajdonképeni bibliamagyarázó kalauz vagy bibliai ismeretek tára, melyet csak fel kell nyitnunk, hogy bármely bibliai kérdésben pontos tájékozást nyerjünk. Alapul, sőt mintául volna vehető a német irodalomból pl. a calwer „Bibel-Lexikon“, melyet egészséges evangeliomi szelleme s ama jótulajdonsága mellett, hogy a modern archaeologia, philologia és isagogica minden vívmányát gondosan felöleli, még a nagyszámú illusztrációk, a szép szövegek és külön mellékletek is ajánlanak. A magyarázó kalauz egy vaskos, 50–60 íves kötet volna lexikális alakban.

2. A Károli-fordítás készülöben levő revíziója alapján készíttessék egy jó bibliai szöveg s ehhez a nehezebb és homályosabb helyeken aljegyzetekbe foglalva *rövid eszmei magyarázat*, mely az Istenigéje megértését megkönnyítse és építő erejét világosan feltüntesse. A szöveges rész álljon két vaskos kötetből, 50–50 ívből, egy az ó-, egy az újszövetséghez, szintén lexikális formában. Ha a Lexikon megadja a szükséges szó- és tárgyi, továbbá archaeologiai és bevezetéstani magyarázatokat, akkor, azt hisszük, a szöveget tartalmazó két kötetben egyelőre elég lesz a jeleztük eszmei vagy ige-magyarázat, melyben az olvasó mindenütt megtalálná az olvasott hely főgondolatát és igehirdetési főtételét.

Az ily módon tervezett magyarázatos biblia *szellemi előállítására* az ajánlkozott vagy ezután ajánlkozandó munkatársakból szerkesztő bizottság volna alakítandó, mely közös értekezleten megállapítaná a munka részlettervét, a tárgyak rokonsága és a dolgozótársak vállalkozása szerint kiosztaná a munkát, szerkesztőt és revizort választana, s hogy az előállítás az Irodalmi Társasággal szerves kapcsolatban maradjon, a szerkesztő bizottság központi elnökévé Szász Károly duna-melléki püspök urat kellene fölkérni, ki mellett előadóul a Társaság titkára működne.

Az *anyag előállítás* kérdésében több terv és javaslat merült fel mind a sajtó útján, mind a beérkezett nyilatkozatokban. A szükséges 18–20 ezer forint beszerzésére többen javasolják, hogy a két prot. egyház konventje vagy az egyes egyházkerületek kötelező határozattal tegyék kötelességévé minden egyes gyülekezetnek, hogy a magyarázatos bibliát legalább annyi példányban megrendelje, a hány rendes lelkeszi

állása van. Mások indítványozzák, hogy a lelkészek hatóságilag köteleztessenek a mű megrendelésére. Mi ezt így nem tanácsolhatjuk, mert a hatóságilag kényszerített irodalom-pártolás ellenkezik a dolog természetével. Azt sem tartjuk kivihetőnek, hogy pusztán az Irod. Társaság költségén adassék ki a munka, mert ekkora összeg befektetésével összes tőkepénzünk huzamos időre lekötetnék s ez által a Társaság más irányú irodalmi tevékenysége teljesen megbéníttatnék. De helyeseljük e javaslatokból azt a gondolatot, hogy az egyházi hatóságok, nevezetesen a két konvent, a két protestáns egyház összes egyházkerületei és egyházmegyéi, továbbá a tehetősebb gyülekezetek és a tanintézetek egyenként megkerestessenek. s a nagy munka előállítására akár több példányra előfizessenek, akár évi járulékot, akár egyszermindenkori segélyt ajánljanak föl. E megkeresésekben különösen azt kellene hangsúlyoznunk, hogy konventjeink és egyházkerületeink *mondják ki a parokhiális könyvtárak kötelező megalakítását* s birják rá a gyülekezeteket arra, hogy parokhiális könyvtáruk számára a Magyarázatos Bibliát megszerezzék. Az egyházi testületektől kell begyűlnie a mű költségei egyik jelentékeny részének. A második rész összegyűjtendő ama tehetősebb világi hűveinktől, kik az egyházban tanácsosi, felügyelői, tanácsbírói, gondnoki tisztet viselnek, vagy vallási és egyházi buzgóságból, hajlandók a szentírásért és a bibliai ismeretekért némi áldozatot hozni. Műveltebb és vagyonosabb hitfeleink körében nagyobb összegű aláírásokat, segélyeket kell gyűjtenünk a Magyarázatos Biblia kiadására. A költség harmadik része várható a lelkészi kartól, mely mint előfizető bizonyára nagyobb számban fog sorakozni az őt leginkább érdeklő irodalmi vállalkozás köré. Végül, azt hisszük, hogy a mennyiben a munka az Irod. Társaság firmája alatt jelenik meg s megmaradt példányai az ő javára esnek, a munka előállításához a megjelenés ideje alatt néhány évig Társaságunk is járuljon annyival, a mennyit egyéb kiadványainak megrövidítése nélkül erre a célra áldozhat.

A dolog gyakorlati megvalósítására nézve a következőket javasoljuk. Elhatározván a közgyűlés, hogy a fentebbiek szerint tervezett Magyarázatos Biblia kiadását megkezdi:

1. Felhatalmazza az elnökséget arra, hogy a Magyarázatos Biblia programját a szerkesztő által az ajánlkozó dolgozótársakkal egyetértve előfizetési felhívás alakjában s lehetőleg mutatóványok kíséretében minél előbb készíttesse el.

2. Megbízza az elnökséget és a titkárt azzal, hogy az előfizetési felhívás szétküldése, hírlapi propaganda és társa-

dalmi actio által a munka előállítására szükséges pénzek, adományok, előfizetések és aláírások beszerzését kezdjék meg.

3. Felkéri a választmányt arra, hogy ha és a mikor a szükséges anyagi erő biztosítottnak ígérkezik, a munka tényleges megindítását rendelje el; szerződjen a nyomdával és a szerkesztő bizottságot a munka megkezdésére szólítsa fel.

Ha pedig a munka iránt nem mutatkoznék kellő anyagi pártolás, akkor az addigi előmunkálati költségek fedezése mellett, a Társaság kénytelen volna a fontos ügyet jobb időre halasztani. Mert a kezdeményezés sikertelensége azt mutatná, hogy ilyen fajta irodalmi mű létesítése még nem igazi közszükség, hanem csak egyes buzgólkodók kívánsága.

Mi azonban azt hisszük, hogy mind egyházi testületeinkben, mind világi híveinkben, mind lelkészi és tanári karunkban van még annyi buzgóság és áldozatkészség, hogy az Isten ígéje helyes magyarázásához szükséges irodalmi segédeszköz előállításától nem fogja megvonni a maga támogatását. Magyar Protestáns Irodalmi Társaságunk pedig, mint a protestáns egyházi irodalom művelésére és terjesztésére hivatott egyesület, úgy egyetemleg, mint egyes tagjaiban nemes buzgósággal és bölcs szakértelemmel fogja ezt az ügy valláserkölcsei és egyházi, mint irodalmi szempontból egyaránt fontos ügyet kezébe venni és sikerre vezetni.

K. m. f.

Szász Károly.
biz. elnök.

Petri Elek,
biz. tag.

Szöts Furkas,
titkár, mint a tervező biz.
jegyzője

Szabó Aladár,
biz. tag.